ORIGINEA ŞI DIMENSIUNEA CONCEPTULUI „CONTRACT ADMINISTRATIV”

Ion GUCEAC,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)
Victor BALMUŞ,
doctor în drept

SUMMARY

The theory of the administrative contract, which was widely spread in all the states of the world, developed in the USSR, including the beginning of the XXth century and the inter-war period, and in the East European states up to the installation of the “democratic popular regimes”, then, it stagnated not being supported officially. Only after the changes in the governing of the 1960th of and under the influence of scientific publications of researchers in administrative law of the East European states, in the USSR there were published some results of scientific research in the field.

1. Geneza şi evoluția contractului administrativ până la declararea suveranității Republicii Moldova (23 iunie 1990)

Din cele mai vechi timpuri este cunoscută şi acceptată drept „cea mai mare paradigmă a sistemului juridic” divizarea dreptului în public şi privat. Este adevărat ca cu timpul această diviziune a încetat să mai fie.

Realitatea zilei de azi, însoțită de o serie de reforme ale sistemului politic şi social-economic, necesită o abordare absolut nouă a acestui binom. Astfel, politicile de reformă a administrației se confruntă cu noțiunile de drept public şi drept privat, astfel încât apare chiar un clivaj între aceste două segmente ale sistemului juridic din țara noastră.

Această bipolarizare a ordinii juridice este utilizată de actorii unor reforme concrete cu atât mai mult cu cât „regulile jocului în procesul de modernizare şi reformă sunt încă imprecise, dacă nu absente, ele schimbându-se uneori după bunul plac al subiecților, care le folosesc şi în funcție de percepțiile în privința dreptului pe care aceştia le au…”[1] În acest context, problema care se pune este de a şti dacă managementul public poate fi conceput într-un cadru oferit de dreptul public, în condițiile în care dreptul public este apreciat ca fiind „cel mai rigid cadru juridic compus din norme juridice desuete, care împiedică orice conducere de tip modern, managerial”.[2]

Dinamica relațiilor sociale în repetate rânduri confirmă că delimitarea dreptului public de cel privat devine, uneori, imposibilă, mai ales în rezultatul apariției unor persoane juridice noi, care se confruntă cu probleme în diviziunea public-privat prin rapiditatea modificărilor structurale. Dificultatea de interpretare a acestui fenomen este lămurită prin proliferarea fără precedent a unor forme juridice noi, extrem de variate.[3] În viziunea noastră, această stare de fapt, care în ultima instanță influențează expresia juridică a administrației, este determinată şi de următoarele circumstanțe:

✓Tentativa statului de a deveni mai acceptat, agreat, de a-şi schimba imaginea folosind noi modalități de intervenție în relațiile economice, de comunicare. De menționat că intenția statului de a fi agreat îl obligă să se elibereze de identitatea atribuită până în prezent, puternic marcată de dreptul public;

✓ Supunerea instituțiilor şi serviciilor publice regulilor dreptului concurenței. În acest context, toate activitățile de producție, distribuție şi de prestări de servicii ale persoanelor juridice publice trebuie supuse dreptului privat, deoarece în realitate ele întrunesc toate caracteristicile unei activități de administrare privată asimilate cu acelea ale agenților economici privați.

Aşadar, suntem martori oculari ai unui proces ireversibil de pătrundere a logicii economiei de piață în domeniul politicilor publice. În aceste condiții apare necesitatea clarificării conceptuale a noțiunii de ***contract administrativ***.

Este cunoscut că, la Roma, inițial contract era considerat numai convenția care îmbrăca o anumită formă, deoarece un simplu acord de voință nu era suficient pentru a crea o obligație - *ex nuda pacto, adio non nascitur*. Deoarece nu orice convenție era contract, în schimb orice contract era şi convenție. Numai după apariția contractelor consensuale, adică a acelor contracte care luau naştere prin simplul acord de voință, noțiunea de convenție a devenit sinonimă cu

aceea de contract. Cuvântul *contractus* însemna a pune launloc. Acest cuvânt *(contractus*) a fost generalizat în sistemul dreptului privat roman şi apoi reluat de toate legislaţiile care au urmat.[4]

În opinia noastră, chiar primele constituţii, reieşind din doctrina consensuală a apariţiei statului, pot fi examinate ca rezultat al „contractului social" prin care poporul „stabileşte Guvernele", a căror „putere emană din consimţământul guvernaţilor". Astfel, „poporul are dreptul să o schimbe sau să o abolească şi să instituie un nou guvern", atunci când guvernarea nu este în stare sau nu doreşte să asigure anumite drepturi inalienabile, „viaţa, libertatea şi căutarea fericirii".[5]

Cercetătorii B. Ştefănescu şi R. Dumitru subliniază că, etimologic, cuvântul „contract" provine din latinescul „*contrahere*", reprezentând „acordul de voinţă dintre două sau mai multe părţi, care determină naşterea, modificarea sau stingerea unor drepturi şi obligaţii".[6]

Deci, ***contractul este un act juridic care exprimă acordul, volitiv şi integru, a doi sau mai mulţi subiecţi de drept privind instituirea, modificarea sau întreruperea drepturilor şi obligaţiilor subiective ale părţilor, mijloc universal de reglementare juridică a relaţiilor sociale reglementate de mai multe ramuri de drept.***

În opinia prof. D.N. Bahrah[7] pentru toate tipurile de contracte sunt specifice principiile comune: dispozivitatea reglementării juridice (libertatea alegerii clauzelor); autonomia părţilor contractante; egalitatea juridică a părţilor contractante; caracterul echivalent; răspunderea reciprocă a părţilor, exprimată prin sintagmele „contractul este lege pentru părţi" şi „ai încheiat contractul – execută-l". Aceasta nu presupune însă că contractele sunt identice şi nu au anumite trasături specifice. În legătură cu aceasta reamintim că încă jurisconsulţii romani, de rând cu alte clasificări, evocau diviziunea dintre Dreptul public şi Dreptul privat, *jus publicum* şi *jus privatum*, care a fost consemnată de un text al lui Ulpian din Digeste, Cartea I, IV, *De Justitia et Jure*: „*Publicum jus est quod ad statum rei romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem pertinet"*.[8]

Din punct de vedere structural, diviziunea dintre Dreptul public şi Dreptul privat există şi în sistemele de drept contemporane, chiar dacă evoluţia dreptului indică noi criterii pentru explicarea acesteia. Mai mult ca atât, însuşi textul lui Ulpian stabilea o ierarhie, definind în primul rând Dreptul public şi apoi Dreptul privat, consacrând ataşamentul romanilor faţă de interesul public.

Astfel, datorită divizării convenţionale a sistemelor de drept ale familiei romano-germane în subsisteme de drept privat şi public este logică şi divizarea contractelor în private şi publice. La rândul lor, în cadrul contractelor publice pot fi evidenţiate contracte: internaţionale, constituţionale, administrative, financiare, fiscale etc.

Potrivit cercetătorului lituanian Ia. Naciscionis, în dependenţă de subiect şi obiect pot fi evidenţiate următoarele tipuri de contracte publice: contracte de constituire; contracte de delimitare a competenţei; acorduri de delegare a împuternicirilor; acorduri de colaborare politică; acorduri de administrare funcţională; contracte între structurile de stat şi cele nestatale; contracte de consens social; tratate internaţionale.[9]

În literatura juridică română interbelică se utiliza termenul „act administrativ de gestiune".[10] În literatura juridică franceză[11], germană[12] şi chiar în literatura juridică română de dinaintea Revoluţiei din decembrie 1989 s-a susţinut, pentru această categorie de acte administrative, noţiunea de contract administrativ.[13]

Este cunoscut că teoria contractelor administrative este opera dreptului francez modern izvorâtă din jurisprudenţa Consiliului de Stat, preluată şi dezvoltată ulterior de doctrina administrativă franceză, care se sprijină pe existenţa unor instanţe administrative încadrate în puterea executivă şi pe dreptul pozitiv care reglementează această materie.

Problematica contractelor administrative prin prisma diversităţii contractelor pe care le încheie administraţia publică şi a elementelor specifice contractelor administrative, care le deosebeşte de cele de drept comun, a fost abordată în premieră de Jean Rivero, Jean Waline, J.C. Venezia, Y. Gaudement.[14] Astfel, în opinia cercetătorilor francezi Jean Rivero şi Jean Waline, în dreptul francez s-a conturat o doctrină specifică referitoare la contractele administrative şi la definirea regimului juridic specific acestor contracte.[15]

La sfârşitul sec. XIX – începutul sec. XX, Gaston Jèze conturează teoria, potrivit căreia, în afară de contractele caracteristice dreptului privat, există o categorie de contracte specifică dreptului public, cu un regim juridic diferit, şi anume: contractele administrative. În opinia acestor autori, originea contractelor administrative trebuie căutată, în esenţă, în necesităţile imperioase de ordin financiar ale autorităţilor publice, care aveau în administrare bunuri proprietate publică, de a le valorifica în interesul comunităţilor locale sau în interes naţional, în funcţie de proprietatea asupra acestor bunuri.[16]

Profesorul A. Iorgovan susţine că perioada statului liberal de la sfârşitul sec. XIX – începutul sec. XX a fost de neconceput fără teoria şi, mai ales, practica, inclusiv contencioasă, în materia contractelor administrative. Marile echipamente de infrastructură ale Franţei din acea perioadă şi până la ora actuală sunt strâns legate de teoria contractelor administrative (căile ferate,

drumurile, electricitatea, aprovizionarea cu gaze şi apă etc.). Pe parcurs, contractele administrative au penetrat şi sfera „socialului" (se consideră contract administrativ, de exemplu, convenția dintre Casa națională de asigurare medicală şi organizațiile naționale ale medicilor, decizie susținută şi de Consiliul de Stat în 1974).[17]

Teoria contractelor administrative a apărut şi s-a dezvoltat în România odată cu dezvoltarea raporturilor juridice dintre administrație şi întreprinzătorii particulari ce aveau ca obiect concesiunea unor lucrări publice sau servicii publice. Specialişti notorii din perioada interbelică au întîmpinat-o însă cu unele rezerve, calificând-o ca o „instituție exogenă ce nu putea evoca esența realităților endogene".[18]

Unul dintre întemeietorii teoriei contractelor administrative în România, prof. J.H. Vermeulen sublinia: „Gaston Jèze consideră că de câte ori părțile au înțeles să se supună unor astfel de reguli care alcătuiesc aşa-zisul regim de drept public, ne găsim în fața unor contracte administrative".[19]

Întru dezvoltarea teoriei lui Gaston Jèze a urmat o teorie importantă elaborată în 1945 de către Georges Pequignot, care face o analiză generală a tuturor contractelor administrative. Însă, unifică concepțiile acestor autori, în 1957, André de Laubadère în *Traité théorique et pratique des contrats administratifs,* reeditat în 1983-1984 şi care rămâne până astăzi lucrarea de referință în materie, suscitând dezvoltarea procedeului contractual în acțiunea administrativă şi apariția a numeroase lucrări asupra unor anumite tipuri de contracte.[20]

André de Laubadère definește contractul administrativ ca fiind contractul încheiat de o persoană publică şi identificat prin intermediul unui criteriu alternativ, şi anume: prezența clauzelor exorbitante sau participarea cocontractanților la exercitarea aceluiaşi serviciu public.[21]

Teoria contractelor administrative este strâns legată de domeniul public şi, implicit, de proprietatea publică, precum şi de serviciul public, noțiuni de drept constituțional. În doctrina contemporană, subliniază prof. Verginia Vedinaş, contractul administrativ este definit ca reprezentând „un acord de voință între o autoritate publică, aflată pe o poziție de superioritate juridică, pe de o parte, şi alte subiecte de drept, pe de altă parte, prin care se urmăreşte satisfacerea unui interes general, prin prestarea unui serviciu public, efectuarea unei lucrări publice sau punerea în valoare a unui bun public, supus unui regim de putere publică".[22]

Potrivit savantului român Nicolae Zărnescu, „opiniile formulate în perioada interbelică în legătură cu instituția contractelor administrative parcurg tot registrul, de la negare până la o largă acceptare".[23]

În acelaşi timp, prof. Antonie Iorgovan consideră că în perioada până la adoptarea Constituției de la 1948, în literatura juridică s-au expus trei opinii valoroase:

a) de acceptare a teoriei contractelor administrative, în sens restrâns (prof. J.H. Vermeulen, E.D. Tarangul, I. Vântu);

b) de respingere a oricărei teorii a contractelor administrative (prof. A. Teodorescu, P. Negulescu);

c) de acceptare a teoriei contractelor administrative, în sens larg (P. Strihan).[24]

La rândul său, Petre Strihan identifică următoarea structurare a reprezentanților doctrinei româneşti interbelice în materia contractului administrativ:

a) cei care au recunoscut şi au introdus teoria contractelor administrative (I.G. Vîntu, J.H. Vermeulen);

b) cei care neagă teoria contractelor administrative (P. Negulescu, A. Teodorescu);

c) cei care admit existența a două categorii de contracte: contracte de drept public, supuse unui regim de drept public, şi contracte de drept privat, supuse unui regim de drept privat (E.D. Tarangul);

d) cei care consideră că toate contractele încheiate de administrația publică şi care sunt supuse unui regim de drept administrativ rezultând din principii şi legi de drept public sunt administrative (Em. Botiş, G. Costi).[25]

Profesorul J.H. Vermeulen susține:

a) că există în doctrina şi în jurisprudența noastră o teorie a contractelor administrative, proprie dreptului public, marcând o treaptă însemnată în evoluția dreptului administrativ;

b) că pentru existența contractului administrativ sunt necesare următoarele condiții:

– un acord de voințe între administrație şi un particular;

– acordul de voințe să aibă de obiect crearea unei obligațiuni juridice de prestare de lucruri materiale sau de servicii personale, în schimbul unei remunerații (în numerar sau altfel);

– prestațiunea particularului să aibă drept scop asigurarea funcționării unui serviciu public;

– părțile să fi înțeles să se supună regimului apărat de dreptul public printr-o clauză expresă, prin însăşi forma dată contractului sau prin oricare altă manifestare de voință.[26]

Profesorul J.H. Vermeulen evidențiază unele aspecte specifice contractelor administrative care le deosebesc de contractele civile, printre care:

a) particularul care a încheiat un contract cu administrația nu va putea să-l cedeze întreg sau în parte altei persoane decât cu aprobarea administrației;

b) unele clauze contractuale sunt de natură reglementară;

c) administrația poate să-şi rezerve dreptul de a cere oricând concesionarului care nu şi-a îndeplinit obligațiile înscrise în contract să poată rezilia contractul, direct, prin act administrativ, dacă interesul general o cere;

d) contractelor administrative li se aplică teoria impreviziunii care nu se aplică contractelor civile.[27]

În opinia prof. E.D. Tarangul, contractele încheiate de administrație cu particularii în scopul de a colabora împreună în vederea realizării unui serviciu public sau a unui interes general sunt contracte administrative (sau de drept public).[28]

După anul 1944, teoria contractelor administrative nu a mai avut o susținere constantă în doctrina română, redevenind actuală ca urmare a noii legislații adoptate după anul 1990.[29]

Potrivit prof. Ion Rusu, în România teoria contractelor administrative a fost preluată abia după dezvoltarea raporturilor juridice dintre firmele cu capital străin şi administrația publică, acestea aveau ca obiect concesiunea diferitelor lucrări publice, a diferitelor servicii publice. În opinia acestui autor, „anterior lui 1989, în România se discuta puțin despre contractul administrativ, deoarece nu se făcea distincție între proprietatea publică a statului şi proprietatea privată a acestuia”;[30]

a) prof. R. Ionescu folosea noțiunea de contract administrativ de atunci când descria contractele încheiate de organele administrației de stat pentru realizarea altor activități decât administrația pură, contracte care aveau ca obiect acțiuni economice (achiziționarea de materii prime şi materiale, transporturi, comerț, construcții), dar spre realizarea unor sarcini specifice administrației publice.

b) prof. Valentina Gilescu discuta despre contractul administrativ ca noțiune compatibilă cu realitățile specifice acelei orânduiri în 1970, având în vedere prevederile art. 164 din vechea Lege nr. 11/1968 privind învățământul;

c) prof. Antonie Iorgovan a îmbrățişat ideea contractului administrativ în perioada când în România, la ordinea zilei, erau „contractele economice” încheiate în apărarea şi dezvoltarea proprietății întregului popor, vorbind în cursurile de drept administrativ din 1983 şi 1989 despre „un curent de idei favorabil teoriei contractelor administrative, includerii acestei categorii de acte juridice în sfera formelor concrete de realizare a administrației de stat”;

d) prof. Gh. Beleiu promova ideea unui contract de natură complexă (inclusiv administrativă) ori a unui contract care, sub aspectul naturii juridice, este „act juridic de natură administrativă” (*Natura juridică a contractului – angajament şi al contractului individual* // S.C.J. 1985, nr. 1).

Astfel, prof. Gilescu Valentina[31] şi prof. Antonie Iorgovan[32] au fost printre autorii care în România, înainte de 1991, au încercat să aducă argumente pentru fundamentarea teoriei contractelor administrative şi au susținut existența contractelor administrative în activitatea administrației publice.

Analizând prezența contractelor administrative în dreptul românesc, Paul Negulescu aprecia: „Noi credem, cel puțin pentru Țara noastră, că ideea contractului administrativ nu prezintă nici un interes, căci la noi aceste contracte sunt cârmuite de legea civilă în ceea ce priveşte raporturile între părți, iar, dacă ele sunt supuse la anumite formalități şi abilitări, aceasta nu modifică situațiunea. În asemenea condițiuni cum se poate susține că concesiunea ar fi un contract de drept public, căci ideea de dispoziție reglementară exclude ideea de contract unde se cere concurs de voințe. Iată de ce nu împărtăşim părerea acelora care susțin, împreună cu prof. Gaston Jèze, că ar exista asemenea contracte administrative”.[33]

Opinia prof. Paul Negulescu de respingere a oricărei teorii a contractelor administrative este susținută de Anibal Teodorescu[34], care situează aceste contracte printre actele de gestiune ale administrației. Autorul nu poate să accepte ideea unui contract administrativ (termenul „contract” vizând prin esență o situație consensuală): atâta vreme cât „în actul de autoritate, administrația nu discută şi nu tratează nimic cu nimeni, nu convine nimic, ci numai îşi manifestă voința sa … actul de autoritate apare aşadar ca un act unilateral de voință a Statului, ceea ce îl deosebeşte de actul de gestiune. Spre deosebire de actul de autoritate, care are caracter unilateral, actul de gestiune este un act bilateral, contractual, căci el constă întotdeauna într-un acord de voințe şi din această cauză va îmbrăca totdeauna forma obişnuită a actelor contractuale din dreptul privat”.[35]

În opinia noastră, ***deoarece contractul administrativ are o natură juridică dualistă, conținutul acestuia se stabileşte pe cale reglementară şi pe cale convențională care respectiv cuprind clauzele cu caracter obligatoriu, prevăzute de lege, şi clauzele negociate de părți.***

Cercetătorul rus Iampoliskaia Ț.A. sublinia că ideea privind contractele administrative a fost enunțată de către fondatorii dreptului administrativ sovietic A.I. Elistratov şi V.V. Kobalevski, susținută de N.N. Karadje-Iskrov şi A.V. Karass, însă nu a obținut o susținere mai largă în continuare.[36]

În realitate, personalitățile notorii ale ştiinței dreptului administrativ rus A.I. Elistratov şi V.V. Kobalevski au abordat unele aspecte ale contractelor

administrative încă la sfîrşitul sec. XIX – începutul sec. XX. Astfel, în primii ani ai puterii sovietelor prof. A.I. Elistratov:[37]

a) recunoştea că actul administrativ-juridic nu reprezintă forma unică a administrării, iar în unele cazuri, în scopul eficientizării administrării de stat, era necesar de a încheia contracte administrative;

b) sublinia caracterul dualist al contractului administrativ (individual şi normativ), având în vedere, în primul rând, reglementarea prin contract administrativ a raporturilor juridice patrimoniale cu participarea statului;

c) considera că contractul administrativ se încheie între organele de administrare de stat şi între un organ de administrare de stat şi o persoană particulară, în temeiul actului administrativ numai pentru protecția intereselor persoanelor particulare;

d) menționa că chiar şi autoritatea de stat foarte puternică „consideră, adeseori, mai raţional aplicarea mijloacelor raporturilor civile decât a celor de constrângere, deoarece raporturile contractuale cu cetățenii asigură obținerea cu o eficiență mai mare a serviciilor şi bunurilor decât impunerea să facă acelaşi lucru prin constrângere”.[38]

Evident că în cadrul doctrinei sovietice etatiste teoria contractului administrativ nu a găsit o dezvoltare continuă. Astfel, V.V. Kobalevski consemna doar pentru posibilitatea încheierii contractelor administrative între organele de administrare de stat, fără a menționa importanța acestora ca formă a activității de administrare.[39]

Doctrina sovietică a dreptului administrativ a revenit la examinarea teoriei contractului administrativ doar după schimbarea conducerii URSS în anii ’60 ai sec. XX şi sub influența publicațiilor ştiințifice ale cercetătorilor în dreptul administrativ din Europa de Est, unde se păstrase un sector restrâns al economiei nestatale.[40]

Printre aceste publicații pot fi menționate cele ale cercetătorului polonez Eji Starosțiac care, analizând formele activității administrative, a numit printre ele şi contractul administrativ, încheiat de organele autorității publice în scopul administrării proprietății de stat şi în legătură cu necesitatea de a spori intervenția nemijlocită în procesul de producere.[41]

Prof. Eji Starosțiac sublinia că contractul administrativ ca formă a activității administrative este nemijlocit atribuit sferei relațiilor patrimoniale şi asigură:

a) posibilitatea combinării metodelor de conducere centralizată cu descentralizarea activității aparatului de administrare;

b) protecția drepturilor cetățenilor în raporturile cu statul, deoarece organele de administrare sunt limitate în acțiunile lor de contractul administrativ încheiat;

c) autonomia administrativă şi servesc temei pentru reglementarea detaliată a părților.[42]

Astfel, în opinia lui Eji Staroştiac:

a) pentru încheierea contractului administrativ este necesară aplicarea complexă a normelor de drept civil şi de drept administrativ;

b) condiția principală pentru încheierea contractului administrativ este lipsa ierarhiei subordonării care lipseşte de sens contractul.[43]

Prof. polonez Eji Staroştiac a evidențiat următoarele momente în caracterizarea contractului administrativ:

a) fiecare ramură de drept studiază fenomenul juridic din punctele sale specifice de vedere, însă aceasta nu exclude posibilitatea unor abordări comune;

b) consemnarea importanței proximității dreptului civil de dreptul administrativ, în care raporturile subiectelor se califică pe picior de egalitate;

c) contractele sunt în mâinile autorității administrative mijloc de instituire a unor raporturi noi, care apar în rezultatul desfăşurării activității creative de reconstruire, servesc temei pentru studierea contractului din punctul de vedere al teoriei activității aparatului de stat;

d) în examinarea problemelor privind formele juridice de activitate a tuturor organelor administrative nu poate fi evitată chestiunea despre contract ca formă deosebită a acestei activități, cu atât mai mult că nu există nici unul din sistemele departamentale ale organelor administrative care s-ar lipsi de o astfel de formă de activitate;

e) contractul întotdeauna este o formă juridică a activității, cel puțin, a părților independente, necesitând coordonarea voinței lor (reprezintă o trăsătură a contractului administrativ);

f) contractele încheiate de organele administrative, de regulă, nu au o formă autonomă, dar se bazează pe un act administrativ (temeiul juridic);

g) acțiunile organului administrativ sub forma contractului necesită un temei juridic concret.[44]

Cercetătorul sovietic Ț.A. Iampoliskaia considera că:

a) sarcina lucrării sale nu constă în identificarea esenței noțiunii, ci în sensibilizarea asupra problemei contractului administrativ;

b) dezvoltarea teoriei contractului administrativ este legată de creşterea legalității şi rolului statului în protecția intereselor şi drepturilor cetățenilor, crearea posibilităților realizării eficiente a drepturilor cetățenilor.[45]

În lucrarea sa cercetătorul sovietic V.I. Novoselov a enunțat un şir de propuneri privind aplicarea contrac-

telor administrative în condițiile sistemului juridic al anilor ’60 ai sec. XX, considerând că acesta este binevenit, în primul rând, în sfera relațiilor patrimoniale legate de asigurarea necesităților statului.[46]

Printre trăsăturile care deosebesc contractul administrativ de contractele civile V.I. Novoselov menționa:

a) îmbinarea caracterului autoritar al unia dintre părți cu acordul ambelor părți la încheierea contractului;

b) procedura încheierii este determinată de un act administrativ (legislativ);

c) contractul administrativ are un caracter democratic față de actul administrativ emis de autoritatea publică.

Generalizând cele expuse, putem conchide că ***teoria contractului administrativ, care avea o răspândire destul de largă în toate statele lumii, s-a dezvoltat în URSS de la sfârşitul sec. XIX până în perioada interbelică, iar în statele Europei de Est până la instalarea regimurilor „democrației populare”, apoi, neavând susținere oficială, a stagnat. Doar după remanierile în guvernare din anii ’60 ai sec. XX şi sub influența publicațiilor ştiințifice ale cercetătorilor în dreptul administrativ din statele Europei de Est, în URSS au fost publicate unele rezultate ale cercetărilor ştiințifice în acest domeniu.***

(Va urma)

Note:

[1] I. Alexandru, M. Cărăuşan, S. Bucur. *Drept administrativ.* Ediția a II-a, revizuită şi adăugită. – Bucureşti: Lumina LEX, 2007, p. 386.

[2] *Ibidem.*

[3] *A se vedea:* J. Caillosse, J. Hardy. *Droit et modernization administrative. La documentation fransaise.* – Paris, 2000, p. 32.

[4] *A se vedea:* I.M. Anghel. *Dreptul roman.* – Bucureşti: Lumina LEX, 2001, p. 229-230; M.V. Jacotă. *Drept roman*. Vol. II. – Iaşi: Chemarea, 1999, p. 382.

[5] *Declarația de independență*, adoptată la 4 iulie 1776, la Philadelphia. – În: Constituția Statelor Unite ale Americii / Trad. de Elena, Tănăsescu, S. Pavel Nicolae. – Bucureşti: ALL Beck, 2002, p. 36.

[6] B. Ştefănescu, R. Dumitru. *Drept civil pentru învățământ superior economic.* – Bucureşti: Lumina LEX, 2002, p. 267.

[7] *A se vedea:* Д.Н. Бахрах. *Административное право Россиu*: Учебник для вузов. – Москва: НОРМА, 2002, p. 134.

[8] *A se vedea:* V. Hanga. *Adagii juridice latineşti*. – Bucureşti: Lumina LEX, 1998, p. 94.

[9] *A se vedea:* Я. Начисчионис. *Публично правовые договора* // Закон и жизнь, 2004, nr. 9, p. 11.

[10] *A se vedea:* A. Teodorescu. *Tratat de drept administrativ.* Vol. I, 1929, p. 394; P. Negulescu. *Tratat de drept administrativ*. Vol. 1. – Bucureşti: Marvan, 1934, p. 381; C.G. Rarincescu. *Contenciosul administrativ român.* Ed. a II-a. – Bucureşti: Alcalay, 1936, p 145; M. Văraru. *Tratat de drept administrativ român.* – Bucureşti, 1928, p. 181-188.

[11] *A se vedea:* J. Rivero, J. Waline. *Droit administratif.* 18e édition. – Paris: Dalloz, 2000, p. 104; G. Vedel, P. Delvolve. *Droit administratif.* Tome 1. 12e édit. – Paris: P.U.F., 1992, p. 329; A. de Venezia Laubadere, André. J.C.Y. Gaudement. *Traite de droit administratif.* Tome 1. – Paris: L.G.D.J., 1992, p. 231.

[12] *A se vedea:* E. Forsthoff. *Traité de droit administratif* / Traduit de l’allemand par Michel Fromont. – Bruxelles: Bruylant, 1969, p. 435.

[13] *A se vedea:* A. Iorgovan. *Tratat de drept administrativ*. Vol. II. – Bucureşti: ALL Beck, 2002, p. 101.

[14] *A se vedea:* J. Rivero, J. Waline. *Droit administratif,* p. 97; A. de Venezia Laubadere, J.C.Y. Gaudement. *Traite de droit administratif,* p. 284.

[15] *A se vedea:* J. Rivero, J. Waline. *Droit administratif*, p. 115; L. Richer. *Droit des contrats administratifs.* 2e édition. – Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1999, p. 29; M. Lombard. *Droit administratif.* 3e édition. – Paris: Dalloz, 1999, p. 229.

[16] *A se vedea:* Iu. Avram. *Contractele de concesiune*. – Bucureşti: Rosetti, 2003, p. 5.

[17] A. Iorgovan. *Tratat de drept administrativ,* p. 99-100.

[18] *Ibidem,* p. 98.

[19] J.H. Vermeulen. *Evoluția Dreptului Administrativ Român*. – Bucureşti: Institutul de Arte Grafice (Vremea), 1943, p. 232.

[20] *A se vedea:* L. Richer. *Droit des contrats administratifs.* – Paris: L.G.D.J., 1995, p. 19-20.

[21] *A se vedea:* A. Iorgovan. *Tratat de drept administrativ,* p. 112.

[22] V. Vedinaş. *Drept administrativ şi instituții politico-administrative.* – Bucureşti: Lumina LEX, 2002.

[23] N. Zărnescu. *Contracte administrative în dreptul românesc din perioada interbelică*, http://ebooks.unibuc.ro/drept/ zarnescu/9.htm

[24] *A se vedea:* A. Iorgovan. *Tratat de drept administrativ.* Vol. I. – Bucureşti: Nemira, 1966, p. 358.

[25] *A se vedea:* P. Strihan. *Contractele administrative în dreptul român*. *Contribuțiuni la o teorie generală*. – Bucureşti: Curierul judiciar, 1946, p. 6.

[26] *A se vedea:* J.H. Vermeulen. *Evoluția Dreptului Administrativ Român*, 1943, p. 16.

[27] *A se vedea:* A. Iorgovan. *Tratat de drept administrativ*. Vol. II, p. 358.

[28] *A se vedea:* E.D. Tarangul. *Tratat de drept administrativ român*. – Cernăuți: Glasul Bucovinei, 1944, p. 478.

[29] *A se vedea:* A. Trăilescu. *Drept administrativ. Tratat elementar.* – Bucureşti: ALL Beck, 2002, p. 204.

[30] I. Rusu. *Drept administrativ.* – Bucureşti: Lumina LEX, 2001, p. 224-225.

[31] *A se vedea:* V. Gilescu. *Natura juridică a contractului de specializare universitară* // Revista Română de Drept, 1970, nr. 7, p.122.

[32] *A se vedea:* A. Iorgovan, V. Gilescu. *Drept administrativ şi ştiința administrației*. – Bucureşti: Tipografia Universității din Bucureşti, 1986, p. 214.

[33] P. Negulescu. *Tratat de drept administrativ.* Vol. I, p. 239.

[34] *A se vedea:* A. Teodorescu. *Tratat de drept administrativ*. Vol. I, p. 397.

[35] *Ibidem,* p. 382.

[36] *A se vedea:* Ц.А. Ямпольская. *О теории административного договора* // Советское государство и право, 1966, nr. 10, p. 132-136.

[37] *A se vedea:* А.И. Елистратов. *Очерк административного права.* – Москва: Госиздат, 1922, p. 95-101.

[38] *Ibidem,* p. 95.

[39] *A se vedea:* В.В. Кобалевский. *Советское административное право*. – Харьков: Изд-во Наркомюста УССР, 1929, p. 166.

[40] *A se vedea:* E. Старосьцяк. *Правовые формы административной деятельности* / Пер. с польского А. Х. Махненко. – Москва: Госюриздат, 1959, p. 257-280; *Венгерское административное право* / Пер. с венгерского, под ред. и с вступ. ст. Б.М. Лазарева. – Москва: Прогресс, 1990, p. 289-291.

[41] *A se vedea:* E. Старосьцяк. *Правовые формы административной деятельности,* p. 261.

[42] *Ibidem.*

[43] *Ibidem,* p. 267-269.

[44] *Ibidem,* p. 140-167.

[45] *A se vedea:* Ц.А. Ямпольская. *О теории административного договора* // Советское государство и право, 1966, nr. 10, p. 132-136.

[46] *A se vedea:* В.И. Новоселов. *К вопросу об административных договорах* // Правоведение, 1969, nr. 3, p. 40-45.